

“Lula obeeix l’FMI”

Ei 1994 EL TEMPS
va entrevistar,
al Mato Grosso,
Pere Casaldàliga
(Balsareny, Bages,
1928), bisbe de
São Félix do Araguaia
i figura clau
de la teologia
de l’alliberament.
Deu anys després,
mentre el bisbe espera
que el Vaticà
nomene un substitut,
tornem a parlar amb ell
i comprovem que
continua ferm
en el seu compromís
amb la justícia social.

Abans que res m’agradaria saber com va la seua salut; n’han arribat notícies preocupants. —Én pimer lloc cal dir que és molt més important la salut del poble que no només la “meva” salut. Tinc Parkinson i pressió alta, i això ja són malalties serioses que convé vigilar, després hi ha l’edat, que ja són 76 anys... però no és res tan greu que m’impedeixi continuar.

—Quina ha estat la línia mestra del seu treball en aquests anys?

—Fonamentalment, el que s’ha intentat ha estat crear consciència; “conscienciar” és la nostra paraula clau, amb tot el que això significa. Una consciència crítica, adulta, responsable, en la societat i en l’església. En segon lloc, a partir d’aquesta consciència nova hem volgut crear comunitat, comunitat eclesial, però que no es pot separar de la social, política, econòmica i cultural. I finalment hem adoptat una altra actitud característica de l’església a la regió: la solidaritat, la que rebem i, en part més petita, la que donem. Tot això ens ha fet mantenir una actitud molt llatinoamericana que pensa l’església no com una església tancada, sinó oberta al món.

—Vostè ha defensat sempre el diàleg interreligiós.

—Sí, és el que anomenem diàleg macroecumènic. Però perquè sigui efectiu ha de ser un diàleg adult que fa que jo visqui la meua pròpia identitat i que pugui escoltar la identitat de l’altre sense trontollar. En segon lloc, ha de ser un diàleg que vol enriquir-se i enriquir, perquè si és un diàleg de

cultura dominant, que escolta l’altre per tolerància, per commiseració, no val. I un tercer aspecte fonamental del diàleg interreligiós és que l’objectiu del diàleg sigui el bé de la humanitat i no una tertúlia religiosa. No val per a res tancar-se a parlar de Déu si no tenim en compte quines són les grans causes de Déu, que són les grans causes de la humanitat, de l’univers: la fam, la pau, el desarmamentisme, l’ecologia, el respecte a la diversitat cultural, els drets de les persones i també dels pobles. El diàleg interreligiós ha de ser un mirar conjunt de les religions cap endavant.

—Pel que veig, doncs, vostè no comparteix aquell plantejament de l’inevitable “xoc de civilitzacions” que defensen molts analistes, especialment nord-americans, i que ara apunten a l’islam com la “civilització dolenta”.

—Això és prepotència, etnocentrisme, i es també falta de memòria perquè, què no ha fet el cristianisme al llarg de la història? No tenim festes que commemoren la massacre dels germans musulmans amb aparicions de la Mare de Déu incloses? Això no em sembla cristià i, evidentment, molt poc dialogant. De manera que reconeixent el fonamentalisme islàmic en part de l’islam, hem de reconèixer el fonamentalisme cristià en part del cristianisme. Tots podem pecar de fonamentalisme, i nosaltres no podem llançar una pedra contra ningú perquè ho hem estat molt, i encara ho som de vegades.

—Quan vostè va arribar a Sud-amèrica, es vivia una situació de lluita social que va influir d’una manera decisiva

"Quan jo vaig arribar, l'any 1968, Amèrica Llatina vivia aquella eferescència de les revolucions contra la dependència imperial, però ara tenim un imperi major i pitjor, el macroimperi del neoliberalisme capitalista."

en l'anomenada teologia de l'alliberament.

—Cal recordar sempre que hi hagué dues grans influències en la teologia de l'alliberament: una estrictament eclesial, que va ser el Concili Vaticà II; i una altra externa, el context històric, polític, social, econòmic, cultural, que la va afavorir i la va estimular. La teologia de l'alliberament ha estat l'expressió sistemàtica d'aquesta nova església, nova en el sentit que ha explicitat opcions i ha adoptat posicions, fonamentalment a favor dels pobres.

—Què en queda, de tot això?

—Queda Déu, queden els pobres i quedem molts que tenim un poc de sensibilitat cap als pobres i que volem, amb els nostres pecats, ser fidels a l'evangeli de Jesús, que és l'evangeli dels pobres; i queden totes aquelles organitzacions, totes aquelles pasto-

ral que es van crear i que avui són interlocutors imprescindibles... tot això és irreversible. Avui dia, tota l'església diu que és dels pobres, almenys ho diu, ningú en l'església negarà que l'objectiu ideal és fer comunitat, ningú en l'església, ni els més conservadors, diran que la fe no té implicacions socials, polítiques, econòmiques... tot això ho va explicitar la teologia de l'alliberament; ara bé, ja no té aquell atractiu publicitari que tenia: les novetats com a novetats passen, però el que és fonamental queda.

—La situació política ha canviat molt.

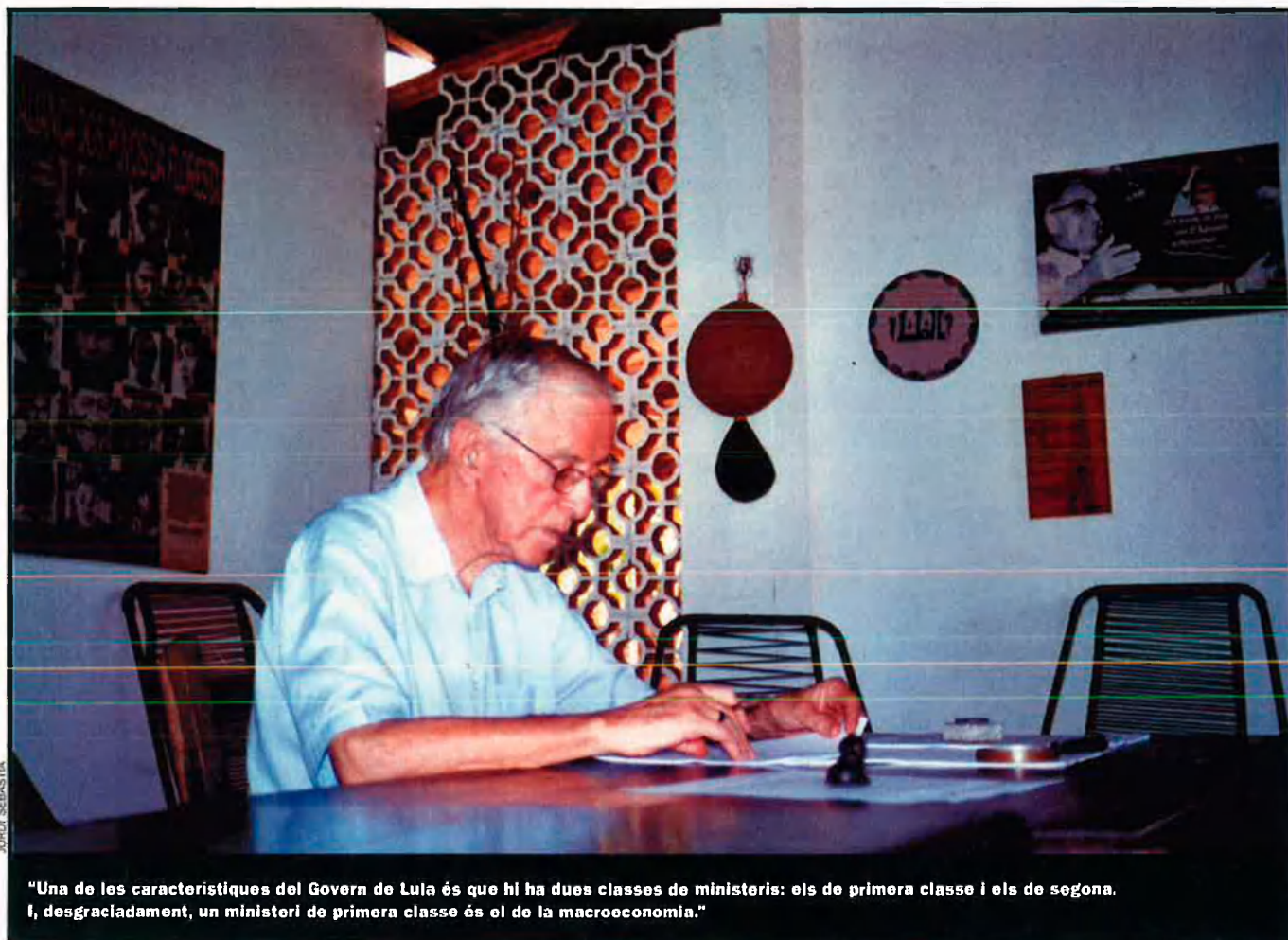
—Quan jo vaig arribar, l'any 1968, Amèrica Llatina vivia aquella eferescència de les revolucions contra la dependència imperial, però ara tenim un imperi major i pitjor, el macroimperi del neoliberalisme capitalista, que és un imperi econòmic, social, polític, militar i cultural, i això ho vivim

aquí i ho viu el món. L'últim número de l'agenda latinoamericana mundial, que es forja aquí a São Félix, el dediquem al "Nou Imperi". Es titularà: "Despullant el Nou Imperi", tot recordant aquell conte d'Andersen del rei nu, que només un nen amb la mirada més neta i més lliure va veure com realment era. Cal despullar aquest Nou Imperi que és inic, pervers.

—Pel que veig, continua treballant en la mateixa línia que ha mantingut fins ara.

—Sí, morirem amb les botes calçades, o, almenys, amb les sabatilles.

—Passant a un terreny més local, la victòria de Lula ha despertat un interès molt gran a l'exterior, especialment entre els grups més progressistes, que el veuen com l'impulsor d'un canvi important entre les relacions dels anomenats Primer i Tercer Món, no obstant això al-

“Una de les característiques del Govern de Lula és que hi ha dues classes de ministeris: els de primera classe i els de segona. I, desgraciadament, un ministeri de primera classe és el de la macroeconomia.”

gunes veus l'acusen d'haver “refredat” els seus plantejaments, que n'opina?

—Lula ha dit diverses vegades: “Jo no sóc el Govern, sóc només el president.” El de Lula és un govern de coalició, és un govern d'aliances... és un govern de concessions.

Una de les característiques del Govern de Lula és que hi ha dues classes de ministeris: els de primera classe i els de segona. I, desgraciadament, un ministeri de primera classe és el de la macroeconomia. Malauradament, el Brasil de Lula obeeix l' FMI per a exhibir una macropolítica totalment ortodoxa, per a dir-li al món que pot invertir al Brasil, que tenim una bona matèria primera i que no ens ficarem amb les multinacionals. S'esperava que després dels primers mesos hi hagués canvis, però no ha estat així; ja estem en el segon any i no avancem. Jo li tinc molt d'afecte a Lula, però no

accepto certs desviaments de la seva política oficial. Fins i tot respecte a la causa indígena, la seva política és dolenta, molt dolenta, perquè la causa indígena és subversiva, radicalment contestatària, els pobles indígenes no interessent, no produeixen a la manera capitalista, no són neoliberals, però les seves terres sí que interessent: el subsòl a les mineres, i el sòl al latifundi, a l'“agronegoci”, que és el latifundi transvestit, però és el mateix inic latifundi, que talla la fusta i desforesta la terra, que enverina la terra, les aigües i les persones, que explota la població... tot al servei de l'FMI.

—Brasil continua sent el major productor d'aliments del món.

—I podria continuar sent-ho, però no és correcte impulsar una política agrària només per a cobrir els interessos del deute extern; el que cal fer de manera prioritària i urgent és una política agrària nacional per alimentar i engrèixar el poble brasiler, i pagar els deutes en la mesura que podem, però primer la família.

—He llegit que no es troba gaire satisfet amb les negociacions comercials entre la Unió Europea i el Mercosul, on es troba Brasil.

—És cert, en els últims dies estic molt irritat amb el que jo anomeno l'Euro-ALCA (ALCA és l'Àrea de Lliure Comerç de les Amèriques que liberalitza el comerç entre els EUA i

“Estem en el segon any del Govern de Lula i no avancem”

altres països del continent), he llegit anàlisis molt preocupants sobre aquests acords que diuen que fins i tot seran pitjors que l'ALCA; afavoreixen el control sobre les patents, la llibertat omnímoda de les multinacionals i la consegüent flexibilització del treball. Que Déu confongui l'Euro-ALCA i que Déu us corregeixi, europeus, famolencs i assedegats de riquesa.

—Vostè va estar amenaçat de mort, i encara ho està. Com pot viure així?

—Com diu la cançó dels legionaris, “*soy el novio de la muerte*”, i continuo sent-ho. En última instància tots ho som, perquè tard o d'hora hem de morir, o sigui que no canvia tant la situació pel fet d'estar amenaçat.

—Per què han vingut aquestes amenaces?

—Les últimes han vingut a causa del problema dels indis xavante. En l'any 1966 van ser expulsats de la regió per un latifundista anomenat Ariosto da Riva, que va fundar una *fazenda* que tenia quasi un milió d'hectàrees, una terra que va obtenir gratuïtament. Després va anar venent-la, i l'últim “propietari”, que per mi no ho era, va ser una empresa mixta italiana amb participació del Govern, ENI-AGIP. El 1992, el famós aniversari del tal descobriment, mentre es realitzava l'eco-92 de Rio, un encontre ecològic mundial, unes ONG italianes urgiren ENI-AGIP a retornar les terres als indis. AGIP va prometre, només de paraula, que ho faria, i aleshores *fazendeiros* i polítics de la nostra regió van impulsar la invasió d'aquella àrea per impedir que tornessin els indis. L'argument dels *fazendeiros* era que “si la terra està en mans de petits llauradors, està en les nostres mans”, si està en mans dels indis, aleshores perden el control.

La situació es va enverinar i, finalment, l'anterior Govern va decidir que era terra indígena, i els xavante es van decidir a tornar-hi. Des de novembre van acampar a la vora de la carretera de terra que travessa la regió fins que van morir tres nens a causa de la situació que patien, de la pols, de la humitat, i uns altres catorze nens

Un poeta, un lluitador

En fer 75 anys, tal com mana el dret canònic, Pere Casaldàliga va presentar al Vaticà la seua renúncia al bisbat, però Joan Pau II li va demanar que continuara mentre nomenava un successor. Mentre la decisió papal arriba, a la residència del carrer professor Fragelli 1310 de São Félix, l'activitat no s'atura. La construcció, una casa modesta d'una sola planta, té les portes obertes tot el dia, i les visites que volen parlar amb el bisbe són contínues. Amb aspecte fràgil però decidit, Casaldàliga les atén i continua redactant escrits, preparant llibres i organitzant el dia a dia de la seua immensa diòcesi (250.000 km² d'extensió); una zona que ell mateix defineix de “marxa cap a l'oest”, amb conflictes permanents per la possessió de la terra que enfronten colons, grans propietaris i indígenes. Els metges li recomanen descans, i ell, amb un somriure, els escolta.

Proposat per al Nobel de la pau, perseguit durant la dictadura militar brasilera, objecte d'atemptats (un dels quals va costar la vida al seu col·laborador João Bosco, a qui la policia va confondre amb ell), la figura de Casaldàliga ha assolit quasi la dimensió de mite. Sens dubte, una de les facetes que han ajudat a aquest fet ha estat la seua dedicació a la literatura, amb més de trenta llibres publicats i diverses misses musicades per grans noms de la música brasilera. “Si hagués de definir-me literàriament —comenta—, amb molta modèstia diria que sóc poeta. La poesia, amb el que té de comunicació alternativa, de manera de despertar la simpatia, d'intuïció, m'ha ajudat molt en la meua tasca pastoral.” Una tasca que sempre l'ha situat al costat dels més desvalguts i que, inevitablement, ha molestat els poderosos, perquè, com ell mateix va sintetitzar quan va ser acusat de polititzar la teologia, “el cristià que no vol saber res de política, no és un bon cristià”. J. S.

van ser ingressats. Un Tribunal Superior Federal de Brasília ha decidit fa poc que els indis hi poden tornar, però que els ocupants poden continuar-hi mentre el procés jurídic continua. És un absurd, és com dir que dues famílies enemigues poden continuar en la mateixa casa; es trobaran cada dos per tres en el corredor, en la cuina. Ja han estat ferits dos indis, ells han contestat cremant dues construccions, i no sabem com acabarà això.

—I de nou han arribat les amenaces.

—Sí, nosaltres defensem el dret dels indis com a primer dret, i això no agrada als *fazendeiros*, també defensem els sense terra, però no en terra indígena. Molts d'ells han estat utilitzats. El problema bàsic és que els instituts oficials, la FUNAI, la Fundació Nacional de l'Índi, i l'INCRA, l'Institut Nacional de Colonització i Reforma Agrària, són lentíssims, va passant el temps i la situació és deteriora... però nosaltres continuarem defensant el dret dels indis.

—Veig que manté fermes les conviccions, tot i que els problemes no acaben.

—Malgrat tot hem millorat, malgrat tots els problemes que hi ha, avui el món està millor. Vivim en l'esperança, però no és una esperança ingènua ni alienada, ni únicament ultramundana, és una esperança compromesa i certa.

—Acabaré amb la mateixa pregunta que ja li vaig fer fa deu anys i que molts seguidors seus a Catalunya es fan: té intenció de tornar?

—Només quan ressusciti; algun dia m'apareixeré a algun dels amics que conservo allà. Una vegada li ho vaig dir a una camperola anciana, que quan moriria m'apareixeria vestit de blanc, i ella em va contestar atabalada que així no, que ni de blanc ni de negre, que no volia aparicions [riu].

El meu lloc és aquest, i aquí he de continuar, fent comunitat. Però com diu un poema meu: “*No voy, va mi palabra! ¿qué más queréis?! os doy todo lo que yo creol que es más de lo que soy.*”

Jordi Sebastià
(São Felix do Araguaia, Brasil)